

DE VLASNIJVERHEID IN GROOT-HAALERT (18de - eerste helft 19de eeuw)

Bijdrage tot de studie van de proto-industrialisering (1e deel)

De term *proto-industrialization* werd voor het eerst in 1969 gelanceerd door F. MENDELS (1). Achter de term *proto-industrialisatie* schuilt een gans model. Er moet aan vijf voorwaarden worden voldaan alvorens het proto-industrialisatiemodel van toepassing kan zijn. De nijverheid moet een plattelandsnijverheid zijn, waarbij de landbouwers actief deelnemen aan de productie van nijverheidsprodukten bestemd voor de markt. De afzet van deze produkten moet bestemd zijn voor de markt, gelegen buiten de eigen regio. Tegelijkertijd moet een parallelle, commerciële landbouw uitgebouwd worden. Aldus wordt voedsel uit een aangrenzende regio uitgevoerd naar de proto-industriële regio. Daarnaast zien de steden hun handelsactiviteit toenemen daar zij fungeren als draaischijf voor handel in voedingswaren (vb. graan) en de nijverheidsprodukten afkomstig van het platteland (vb. lijnwaad). De plattelandsactiviteit die hierbij wordt bestudeerd hangt af van regio tot regio. Voor Binnen-Vlaanderen, waartoe ook het huidige Groot-Haalert behoort, concentreert men zich op de linnennijverheid; voor de Kempen is dat de wolnijverheid en voor Wallonië de spijkerindustrie. Gedurende de jaren zeventig werd het proto-industrialisatiemodel verder uitgewerkt door verschillende historici als J. DE VRIES, C. VANDENBROEKE en H. VAN DER WEE (2). Het was het begin van het debat over de Europese proto-industrialisatie en zou leiden tot felle kritiek op MENDELS' model tijdens het 8ste Wereldkongres voor Economische Geschiedenis te Boedapest in 1982. Ondertussen zijn we tien jaar later en zijn de modellen weinig of niet nader tot elkaar gekomen, een poging tot aanvulling van het synthesemodel door H. VAN DER WEE in 1984 en 1988 niet te na gesproken.

In vier bijdragen behandelen we achtereenvolgens de demografie, de landbouwontwikkeling en de vlasteelt, de spinactiviteit en de weefactiviteit voor het huidige Groot-Haalert van de 18de tot en met de eerste helft van de 19de eeuw.

Met onze kwantitatieve bijdrage wensen we enerzijds een bescheiden bijdrage te leveren tot een betere kennis van de proto-industrialisatie in Vlaanderen en Groot-Haalert in het bijzonder en anderzijds het verstomde proto-industrieel debat opnieuw enige weerklank te bezorgen.

1. De demografische evolutie

Het proto-industrialisatiemodel tracht een verklaring te bieden voor de economische bloei van het platteland via ondermeer de demografische explosie van de dorpen tijdens de 18de eeuw. Daarom wensen we eerst nader in te gaan op de demografische evolutie in ons microgebied ten einde

(1) F. MENDELS. *Industrialization and Population Pressure in Eighteenth-century Flanders*. New York, 1981.

(2) J. DE VRIES. *The economy of Europe in an Age of Crisis, 1600 - 1750*. Cambridge, 1976, p. 84 - 111 en p. 182 - 191; C. VANDENBROEKE. *Mutations économiques et sociales en Flandre au cours de la phase proto-industrielle, 1650 - 1850*. In *Revue du Nord*, LXIII, 1981, p. 73 - 94 en H. VAN DER WEE. *Industrial dynamics and the process of urbanization and de-urbanization in the Low Countries from the late Middle Ages to the Eighteenth century. A synthesis*. In H. VAN DER WEE (red.). *The Rise and Decline of Urban Industries in Italy and in the Low Countries (Lat Middle Ages - Early Modern Times)*. Leuven, 1988, p. 307 - 373.

een antwoord te formuleren op de vragen of de demografische evolutie wel zo hoog was als sommige auteurs beweren en of de demografische evolutie wel in verband te brengen is met de linnennijverheid en *vice versa* (3).

Een bepaling van de demografische evolutie in Groot-Haaltert tijdens de pre-statistische periode kan slechts bij benadering gebeuren; de volkstellingen uit de Oostenrijkse periode zijn vrij onbetrouwbaar. Eén van de mogelijke methoden om het bevolkingscijfer voor de 18de eeuw, is gebruik te maken van de communicantencijfers. De communicantencijfers werden vastgesteld door de parochiepriesters en deelden aan de deken mee hoeveel parochianen hun paasplicht hadden volbracht. Voor het Land van Aalst werden de communicantencijfers gepubliceerd (4). Deze cijfers dienen evenwel nog omgerekend te worden teneinde de totale populatie van de parochie te kennen. Immers in de communicantencijfers ontbreken de niet-communicanten of anders gezegd de kinderen (5). Nu is de communicantenleeftijd in het verloop der jaren niet constant gebleven. Op aanwijzing van de J. DE BROUWER hebben we de volgende verhoudingen communicanten - niet-communicanten voor de verschillende parochies toegepast: DENDERHOUTEM: van 1567 tot 1637 een verhouding van 60 communicanten voor 40 niet-communianten, van 1638 tot 1730 een verhouding van 65/35 en voor 1731 - 1779 75/25; HAALTERN: voor 1567 - 1643 een verhouding van 60/40, voor 1644 - 1753 65/35 en voor 1754 - 1795 75/25; KERKSKEN: voor 1567 - 1653 60/40 en voor 1654 - 1795 65/35; HELDERGEM: voor 1567 - 1654 60/40 en voor 1655 - 1795 65/35 (6). Wanneer er voor bepaalde jaren communicantencijfers ontbraken, hebben we deze berekend. We namen het laatst en het eerst gekende communicantencijfer en lieten de demografie voor de ontbrekende jaren evenredig stijgen of dalen met het aantal jaren. Aldus werd de demografische cijferreeks aangevuld. De bevolkingscijfers zijn dus berekend en dienen met het nodige voorbehoud geïnterpreteerd te worden. Het bevolkingscijfer van 1800 is afkomstig van de telling uitgevoerd onder leiding van prefect M. FAIPOULT (7). Het cijfer van Heldergerm lijkt foutief en werd gecorrigeerd (8). Voor de Hollandse periode hebben we gebruik gemaakt van het bevolkingscijfer van 1818, 1821 en 1822 (9). Voor Kerksken ontbreekt het bevolkingscijfer en werd daarom vervangen door een berekend bevolkingscijfer. Van 1831 tot en met 1850 gebruikten we de bevolkingsstatistieken zoals ze gepubliceerd werden door de overheid (10). Men dient er rekening mee te houden dat tussen het laatste voorhanden zijnde communicantencijfer en de telling van 1800 en tussen de

(3) Zie onder meer F. MENDELS. *O.c.* New York, 1981 en C. VANDENBROEKE. *Le cas flamand: évolution sociale et comportements démographiques aux XVIIe - XIXe siècles.* In *Annales. Economies - Sociétés - Civilisations*, XXXIX, 1984, p. 915 - 938.

(4) J. DE BROUWER. *Demografische evolutie van het Land van Aalst, 1570 - 1800.* Brussel, 1968.

(5) J. DE BROUWER. *O.c.*, p. XXIII. De communicantenleeftijd lag tussen de 14 en 15 jaar met een kleine wijziging in de 18de eeuw.

(6) Voor de verantwoording van de verschillende verhoudingen zie J. DE BROUWER. *O.c.*, p. XXXV - p. XXXVI.

(7) M. FAIPOULT. *Mémoire statistique du Département de l'Escaut. Introduction par Deprez P.* Gent, 1960, p. 39 - 44.

(8) J. DE BROUWER. *O.c.*, p. 31.

(9) *Mémorial administratif de la Flandre orientale. Tome neuvième. Du 1er janvier au 30 juin 1821.* Gent, z.d., p. 108 en p. 110 en Rijksarchief Gent (RAG), *Hollands Fonds*, nr. 0283.

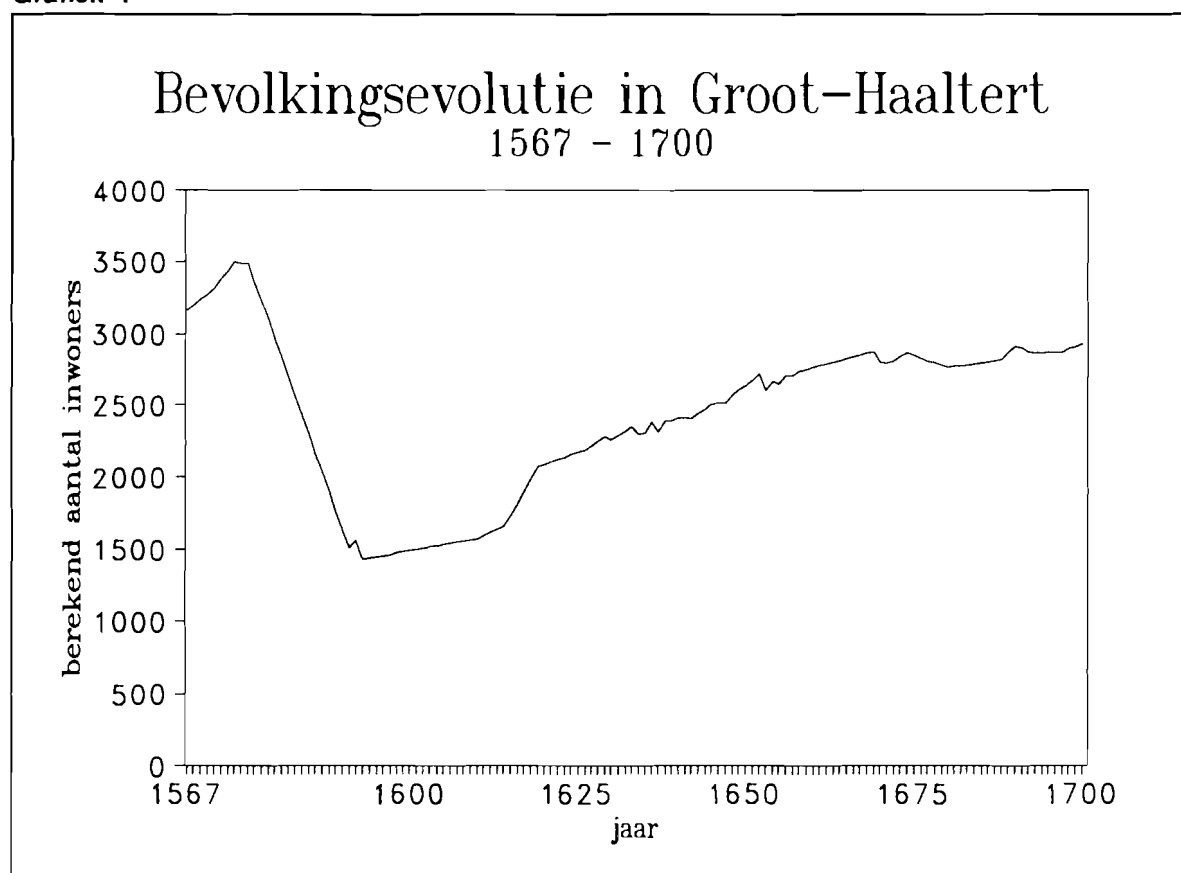
(10) *Statistique de la Belgique. Population. Relevé décennal. 1831 à 1840. Mouvement de l'état civil de 1840.* Brussel, 1842; *Statistique de la Belgique. Population. Mouvement de l'état civil pendant l'année ...* Brussel, 1843 en *Statistique de la Belgique. Population. Recensement général. (15 octobre 1846) ...* Brussel, 1851.

daarna opeenvolgende tellingen, de demografische evolutie werd berekend, volgens de methode toegepast bij de communicantencijfers. Aldus werden opnieuw de demografische cijferkloven overbrugd. Verder onderzoek is noodzakelijk om meer inzicht te krijgen in deze problematiek.

1.1. De demografische evolutie (1567 - 1700)

Tijdens de jaren van de godsdienstoorlogen (2de helft van de 16de eeuw) en de daarmee gepaard gaande troepenbewegingen, misoogsten, verspreiding van besmettelijke ziekten en de uitwijking naar ondermeer de Verenigde Provincies, onderging de bevolkingsevolutie in Groot-Haaltert een sterke terugval (11). In 1570 telde Heldergem ca.330 communicanten, maar in 1592 bleven er maar ca.50 meer over. Hetzelfde beeld krijgen we in Kerksken dat in 1570 nog ca.300 inwoners telde, maar er ca.83 telde in 1610. Denderhoutem telde in 1570 ca.1550 inwoners, maar in 1593 nog slechts ca.217 inwoners (12). **Grafiek 1** biedt een duidelijk beeld van de demografische evolutie voor de periode 1567 - 1738.

Grafiek 1

Bron: J. DE BROUWER. *O.c.* Brussel, 1968.

(11) J. DE BROUWER. *O.c.*, p. 108 en E. SCHOLLIERS en C. VANDENBROEKE. *Structuren en conjuncturen in de Zuidelijke Nederlanden*. In *Algemene Geschiedenis der Nederlanden (AGN)*. Deel 5. Haarlem, 1980, p. 255.

(12) J. DE BROUWER. *O.c.*, p. 14, p. 31 en p. 40.

In de periode 1567 - 1575 telde Groot-Haaltert tussen de 3000 tot 3500 inwoners. Dit inwonersaantal viel met circa de helft terug in de periode 1576 - 1595. Dit verlies vertegenwoordigde 2000 tot 1500 personen. De reden hiervoor moet veeleer gezocht worden in de verspreiding van de pest en andere besmettelijke ziekten. Zo teisterde deze plaag de bevolking van Aalst in augustus en september 1580 en Ninove werd evenmin gespaard in 1574 - 1575 en in 1580 (13). Onder de aartshertogen Albrecht en Isabella kende ook ons gebied een relatieve rust, die de demografische groei ten goede kwam. Toch kwam bevolkingsaangroei in Groot-Haaltert zeer traag opgang. In tegenstelling tot onder andere Erpe-Mere en Zonnegem evenaarde Groot-Haaltert pas rond 1675 het niveau van voor de godsdiensttroebelen (14). Aldus werd Groot-Haaltert, net zoals vele andere parochies, voor 1565 geconfronteerd met een hoog inwonersaantal, een sterke bevolkingsdruk op het landbouwareaal en dat op een ogenblik dat de 16de eeuwse economie een zware crisis en inflatie onderging. De bevolkingsdaling heeft dus de druk op het landbouwareaal weggenomen tot rond 1675 (15). Rond 1675 en tot en met het begin van de 18de eeuw trad er een stagnatie en zelfs een lichte terugval op in de demografische evolutie. Deze crisis was zowel van externe als interne oorzaak. Vooreerst ging Vlaanderen, en ook Groot-Haaltert, gebukt onder de oorlogen van Lodewijk XIV van Frankrijk, die een verhoogde sterfte meebrachten en het economisch systeem ontwrichtten (16). Tussen 1667 - 1669, 1676 - 1678 en 1707 - 1709 krijgen we een heropflakking van de pest en andere besmettelijke ziekten. Deze plagen waren echter minder dodelijk van omvang, alhoewel ze toch een daling in de curve veroorzaakten, want de bevolking zal niet meer onder het niveau van 1650 zakken (17).

1.2. De demografische evolutie (1700 - 1850)

Na het eerste decennium van de 18de eeuw kende het demografisch verloop van Groot-Haaltert een bijna ononderbroken stijging. Teneinde een zicht te krijgen op de bevolkingsevolutie van Groot-Haaltert tussen 1700 en 1850, leek het ons interessant een index op te stellen waarbij de bevolking van 1700 gelijk gesteld werd aan 100 punt.

Tussen 1700 en 1775 is de bevolking in Groot-Haaltert bijna verdubbeld en tussen 1700 - 1800 is de demografische aangroei reeds meer dan verdubbeld. Tussen 1700 en 1725 was de groei trager, maar vanaf 1725 en vooral vanaf 1750 stijgt de bevolking zeer sterk. Tussen 1775 en 1800 trad er een vertraagde groei op, om vanaf 1800 uitzonderlijk sterk te stijgen tot 1840. Vanaf 1840 kennen we opnieuw een vertraagde bevolkingsaangroei om tussen 1845 en 1850 te dalen met 4,11 punt.

De demografische groei tijdens de periode 1725 - 1775, zoals blijkt uit **grafiek 2**, kan verklaard worden door de voorafgaande gunstige economische en politieke fase. Er treedt enkel een korte

(13) J. DE BROUWER. *O.c.*, p. 109.

(14) J. DE BROUWER. *O.c.*, p. 111 en C. VANDENBROEKE. *Prospektus van het historisch-demografisch onderzoek in Vlaanderen. In Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis "Société d'Emulation" te Brugge, CXIII, 1976, p. 45 - 46.*

(15) E. SCHOLLIERS en C. VANDENBROEKE. *O.c.*, p. 256.

(16) E. SCHOLLIERS en C. VANDENBROEKE. *O.c.*, p. 256 en J. DE BROUWER. *O.c.*, p. 110.

(17) J. DE BROUWER. *O.c.*, p. 113 en C. VANDENBROEKE. *Prospektus van het ...*, p. 10.

stagnatieperiode op tijdens de jaren veertig van de 18de eeuw als gevolg van de Oostenrijkse Successieoorlog (1740 - 1748). Belangrijke delen van de gemene gronden worden op het einde van de 17de eeuw verkocht en de verlaten arealen, als gevolg van de prestige-oorlogen van de Franse koning Lodewijk XIV, worden opnieuw in gebruik genomen (18).

Index van de demografische evolutie (1700 - 1850)

Jaar	Bevolking	Index	Jaarlijkse groei
1700	2.938	100	-,--
1725	3.577	121,75	0,87 punt
1750	4.480	152,49	1,23 punt
1775	5.791	197,11	1,79 punt
1800	6.472	220,29	0,93 punt
1825	8.284	281,96	2,47 punt
1840	9.325	317,39	2,36 punt
1845	9.469	322,29	0,98 punt
1850	8.865	301,74	- 4,11 punt

Bron: zie grafiek 2

De stijgende bevolking kon enerzijds gevoed worden door het verder op punt stellen van het vruchtwisselingssysteem en de introductie van de aardappel als substituut voor graan. Anderzijds kon de verdoken werkloosheid worden opgevangen in de vlasteelt en de verdere uitbouw van de huisnijverheid, zodat een massale uitstoot van een surplus aan arbeidskrachten, als gevolg van de bevolkingsstijging, naar de stad niet gebeurde. Toch merken we op dat de zuigelingensterfte zich stabiliseerde op een hoog niveau en epidemieën latent aanwezig bleven (19). Tijdens de periode 1775 - 1800 kennen we een vertraagde groei met een stagnatieperiode even voor en na 1800. De voornaamste reden hiervoor moet gezocht worden in feit dat opnieuw epidemieën, zoals tyfus en dysenterie, zich manifesteren en anderzijds ook in de demografische druk op de hoevearealen, wat leidde tot versnippering, waardoor het inkomen van de bevolking steeds meer afhankelijk werd van de linnennijverheid en het conjuncturele verloop ervan. Tevens begonnen de pachtprizen sterk te stijgen, zodat grondverwerving en bijgevolg een zelfstandig landbouwersbestaan, er voor vele dorpelingen niet meer in zat. Het is opvallend dat tijdens deze periode de huwelijksleeftijd begint te stijgen en bijgevolg de vruchtbaarheid afneemt (20). Dat de

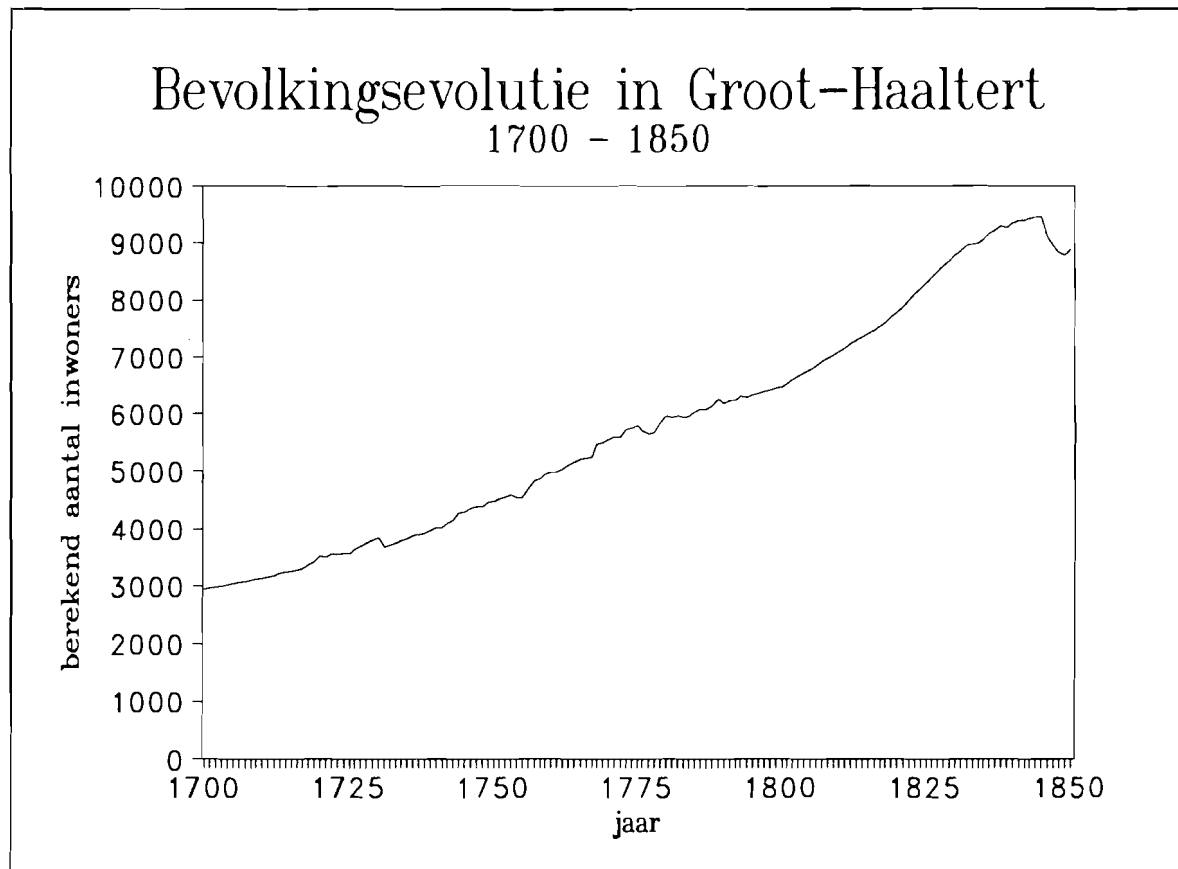
(18) C. VANDENBROEKE. *Prospektus van het historisch-demografisch ...*, p. 46 - 47.

(19) C. VANDENBROEKE. *O. c.*, p. 62 - 63 en P. DEPREZ. *Evolution économique et mouvements paysans en Belgique à la fin du 18e siècle*. In *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, I, 1969, p. 50.

(20) C. VANDENBROEKE. *Prospektus van het historisch-demografisch onderzoek ...*, p. 47, p. 62, p. 66 - 70; C. VANDENBROEKE. *Sociale en conjuncturele facetten van de linnennijverheid in Vlaanderen (late 14e - midden 19e eeuw)*. In *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, XXXIII, 1979, p. 136 - 140 en Algemeen Rijksarchief Brussel (ARA), *Fonds Junta Besturen en Beden*, nr. 602, p. 635.

bevolking gedurende deze periode toch nog een beperkte groei kende moet ons inziens toe te schrijven zijn aan de algemene verspreiding van de aardappelteelt, waardoor het mogelijk was om met een beperkter hoeve-areaal te voorzien in eigen voedselbehoefte. Een andere reden moet gezocht worden in het opdrijven van de produktie in de linnennijverheid. Omdat de stedelijke economie niet bij machte was om het arbeidssurplus van het platteland op te vangen, kwam het niet tot een massale plattelandsvlucht. Voor het eerst in jaren zou Aalst zelf een natuurlijke demografische groei kennen (21). We kunnen aldus stellen dat Groot-Haaltert op demografisch vlak een verzadiging hadden bereikt tijdens het laatste kwart van de 18de eeuw. Als gevolg van het vasthouden aan tradities kwam men in een impasse met toenemende verpaupering terecht. Aldus creëerde men een massa bezitslozen en armen die vertrouwd waren geworden met lange werkdagen, hoge arbeidsinzet, stijgend analfabetisme, ... en een goed uitgangspunt vormden voor de rekrutering van het latere industriële proletariaat (22).

Grafiek 2

(21) C. VANDENBROEKE. *Prospektus van het historisch-demografisch ...*, p. 47 - 49.

(22) C. VANDENBROEKE. *Prospektus van het historisch-demografisch ...*, p. 62 en volgende; IDEM, *Levensstandaard en tewerkstelling in Vlaanderen (17e - 18e eeuw)*. In *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, XXXI, 1977, p. 180 - 181 en F. MENDELS. *Niveau des salaires et âge de mariage en Flandre, XVIIe - XVIIIe siècles*. In *Annales. Economies - Sociétés - Civilisations*, XXXIX, 1984, p. 941.

Bron grafiek 2: J. DE BROUWER, *O.c.*, Brussel, 1968; M. FAIPOULT. *Mémoire statistique ...* Gent, 1960, p. 39 - 44; *Mémorial administratif de la Flandre orientale ...* Gent, z.d., p. 108 en p. 110; RAG, *Hollands Fonds*, nr. 0283; *Statistique de la Belgique. Relevé décennal. 1831 à 1840. ...* Brussel, 1842 en *Statistique de la Belgique. Population. ...* Brussel, 1842.

Kort na 1800 zet er zich een vernieuwde groei in, die zal aanhouden tot 1845. Dit kan deels verklaard worden door het uitblijven van langdurige hongersnoodcrisissen en oorlogen (met de bijhorende militaire bezetting en vernietiging van het platteland en besmettelijke ziekten). Daarnaast constateren we ook een dalende zuigelingensterfte tijdens deze periode ten opzichte van voor 1800 en een dalende huwelijksleeftijd (23). Tussen 1845 en 1850 daalt de bevolking sterk, als gevolg van opeenvolgende mislukte graan- en aardappeloogsten en de economische crisis in de linnennijverheid (24).

Samenvattend kunnen we stellen dat de demografische groei in Groot-Haaltert beantwoordt aan het algemene beeld van de demografische groei in Binnen-Vlaanderen. Na de godsdienstoorlogen kende men een gevoelige bevolkingsdaling om rond 1600 opnieuw te stijgen tot 1845. Tijdens de 17de en 18de eeuw groeide de bevolking voortdurend aan, een aantal korte inzinkingen en stagnatieperioden niet te na gesproken. De bevolkingsgroei is wel het opvallendst tussen 1800 en 1845. Een demografische achteruitgang greep plaats tussen 1845 en 1850.

De voornaamste redenen voor de algemene demografische groei in de onderzochte periode moeten gezocht worden in de agrarische ontwikkeling en de linnennijverheid op het platteland. In de volgende bijdragen zullen we hier nader op ingaan.

(vervolgt)

Peter D'haeseleer

(23) C. VANDENBROEKE. *Prospektus van het historisch-demografisch ...*, p. 63 en p. 66.

(24) C. VANDENBROEKE. *Prospektus van het historisch-demografisch ...*, p. 47.

DENDERHOUTEM

Foto's uit de tijd van toen...

In elk gezin wordt wel eens gretig gegrepen - vooral in de donkere wintertijd - naar vergeelde foto's in oude albums. Weemoedig denkt men dan nog eens na bij lang vervaagde beelden van dezen die ons voorgingen. Wij roepen hun activiteiten, hun samenspraken, aanwijzingen, ja vermaningen op die zij ons goedmenend richtten. Tevens komen in onze geest talrijke beelden van hun woning, hun leefmilieu, de buurt, de straat, de leefgemeenschap, met scholen en gildehuizen, met pleinen en steegjes. Hoeveel herinneringen doemen op van velden en beemden, van jagers en stropers, van akkerwerk en arbeid in de oogsttijd, van geploeter bij de slijkerige aardappeloogst en het sleuren aan zware bieten in het najaar. Soms voelen wij nog rillend het berijmde, o zo barkoude rapeloof aan, dat met blad en al in de vrieslucht der wintermaanden diende van de akker gehaald. Hoe verwijlen wij soms met diepe nostalgie in die weliswaar onwelriekende koeiestal, die ons nochtans in de wintertijd soms zo'n weldoende warmte schonk. Zo'n beelden willen we voorleggen, bevolkt met mensen en woningen ; zoals we ze terugvonden....

HET DORPSPLEIN

Een (h)eerlijke foto zoals wij het heden ten dage maar nauwelijks herkennen. Dit beeld moet omstreeks 1920 genomen zijn, in volle zomertijd, want : één geladen oogstkar, twee ledige.

We trachten de bewoners uit die tijd voor de stellen.

Rechts vooraan, verborgen door een kar, was de eigendom van Felix De Winter, maar bewoond door het jonge gezin Herremans-De Niels. Aanpalend de woning van champetter Leopold Van Rossen-Wijnant. Het lage gewitte huisje eraan palend omvatte de melkerij met een paar kleine woonruimten. Dit gebouw, "de trapkens op", was eigendom van R. Van den Storme-D'Haeseleer, samen met het hoge huis ernaast dat zij bewoonden. Aangebouwd had men "Bakkers", inderdaad vader Philemon Van den Steen-De Brouwer was bakker. Haast onzichtbaar in die rij volgde dan de woning van C. De Schepper-Engels ; in het steegje ernaast waren er toen twee kleine woningen, bewoond door de kinderen Engels.

Op de hoek, aan het voetpad, treffen we de herberg aan van J.-Bt. Franckx - De Putter. Het laatste aan die kant, haast onzichtbaar op de foto, bewoonde het grote gezin Fr. De Coorde-Van der Biest.

Als we nu het plein oversteken naar links-boven, herkennen we nog een deeltje van de kruidenierszaak D. De Rijck-De Bruyn (nu de "Welvaart"). Het lage, gewitte huis is van Fr. Van der Borght. Eenmaal voerde de Daensistische "Handelsbank" er haar activiteiten uit. Het hoge, aanpalende huis was van Severinus Ysebaert, die er een houtzagerij op na hield. Zoon Achiel Ysebaert ("Frin" werden ze aangeduid) was onderwijzer ; hij verhuisde naar Mortsel en is er bij de bombardementen op Antwerpen door dat oorlogsgeweld omgekomen.

Vóór het huis zien we de "blokken", de voorraad boomstammen gereed om te zagen. Het moet, zoals te zien op de foto, een geliefd speelterrein geweest zijn voor de kinderen. Volgde dan het hoekhuis, de schoenenwinkel van Judocus De Schepper-Verbeeren. Even voorbij het kleine straatje zien we een deel van de woning van R. De Vriendt-Beeckman, dan Ursula Souffriau en het lage hoekhuis (aan de straat die naar Terlinden gaat) de herberg "In 't Gemeentehuis", tevens boerderij van Achiel Cobbaert (1° vr. Octavie Scheerlinck, 2° vr. Clem. De Putter). Helemaal achteraan zien we de (witte) woning van Jules De Winter-De Smet ; hieraan gebouwd vormde het huis van kuiper Triest-De Schepper de hoek van het Dorp met de huidige Nieuwstraat. Dit huis werd in 1923 aangekocht door F.B. Van Impe-Pardaens en kort daarna volledig herbouwd. Zo gebeurde tussen beide wereldoorlogen met de meeste verouderde woningen, zodanig dat er nu haast niets meer overblijft van de toenmalige bebouwing.

Bermerk ook de "kassei" met links en rechts greppels ; het ongeplaveide voetpad langs de huizen. Ook de vele kinderen konden er toen nog ongestoord spelen, al was het ganse plein bij regentij haast een modderige bedoening. De elektrische - en telefoonlijnen waren al aanwezig, de moderne behoeften begonnen ook hier door te dringen...

BAKKERIJ DE WINTER

Het voorlaatste huis op de Dorpsfoto had als eigenaar Jules De Winter-De Smet. Een mooie (jubileum)-foto werd ons in bruikleen gegeven door een verwante, de heer J. De Winter uit onze Molenstraat. We zeggen hem hiervoor vanzelfsprekend hartelijk dank. Het was immers in dit gebouw dat er zich lange tijd een bloeiende bakkerij bevond. Heel wat - allicht voor ons verouderd - bakkersgerief vinden we er terug. Zo : de trog of kneedbak, de broodben (= mand), ovenpalen, broodvormen, een grote melkkruik, gewichten (met balans ?) en uiteraard : broden. De bakkerij is bevolkt met allemaal De Winter's : uiterst links Emeri De Winter, daarnaast Albert De Winter, deze zal later naar de Molenstraat trekken en er een bakkerij met herberg beginnen. In 't midden staat Felix De Winter. Deze vestigt zich op Terlinden, wordt er ook bakker en met zijn vrouw kan hij een kruidenierszaak bedienen, in de volksmond "Pee Kanorges". De jongeman, 2° van rechts, is Jules De Winter ; hij zal later in datzelfde huis een textielhandel beginnen en kleermaker worden. Dochter, Mme Jeanne, gepensioneerde onderwijzeres, bewoont nu nog het ouderlijk huis. Helemaal rechts, met de ovenpaal in de hand, staat Oscar De Winter, de "patissier" van de zaak.

Volgens onze zegsman werd er uiteraard meest "masteluin"brood gebakken, ook wel wat roggebrood (voor paarden, ezels en hoornvee), voor het weekend wat tarwebrood ; kramiek en rozijnenbrood (= krentenbrood) voor de kermisdagen, evenals "pateekens" en taarten, soms al eens een suikerbrood.

Er kan nog aan toegevoegd worden dat de Daensisten er achteraan lange tijd over een vergaderzaaltje konden beschikken.

DE VRIJE MEISJESSCHOOL, BORREKENT

Dit is de klas van schoolhoofd - titularis Zr. Joachim ; 5°, 6° en 7° lj.
Zittend vooraan : Yvonne De Haen en Maria Eeman.

1° rij v.l.n.r. Verbeeren Palmyre, Van Hecke Marie, Chiau Agnes, De Leenheer Suzanne, De Muyter Irène, De Cremer Leontine, De Geyter Bertha en Paridaens Gabriël.

Middenrij v.l.n.r. De Winter Germaine, Coppens Suzanne, Wijnant Bertha, Anckaer Irène, De Coorde Rachel, D'Hondt Lydia en Coppens Jeanne.

Bovenste rij v.l.n.r. Ghijssels Emilie, Van Gijseghem Germaine, Wijnant Louise, ??? , Eeckhoudt Julia, Labie Maria en De Cock Julia.

Nota : let op het franstalig (teken des tijds ?) huldebetoon aan de Belgische Prinses Marie-José.

DE VRIJE JONGENSSCHOOL, BORREKENT

De klas van schoolhoofd-titularis Mr. J. De Mulder, 5°, 6° en 7° lj.

1° rij vooraan v.l.n.r. De Coorde Albert, Stockman Marcel, Van Eeckhoudt Arseen, Van der Donckt Richard, Ghijssels Marcel, Uyttenhove René, Van Impe Alexis, Huylebroek Edgar en Meert Julien (deze overleed 19 j. oud)

Middenrij v.l.n.r. Sorgeloos Constant, Heylens Albert, Bael Albert, Van den Bossche Hubert, De Leenheer Frans, Anckaer Jozef, Van der Hoeven Edgar en De Nul Gilbert.

Bovenste rij v.l.n.r. Scheerlinck Richard, Verbeeren Achiël, Eeckhoudt Julien, Bael Frans en De Laen Frans.

Nota : dit bord werd wijselijk in 't Nederlands opgesteld.

E. Huylebroek.

HERINNERINGEN AAN HELDERGEM

In het artikel van Albert Sonck in Mededelingen Heemkundige Kring nr.2-jg. 11-pag. 9, vraagt de auteur zich af vanwaar de zoetgevooisde naam "Liefkeshoek" of Lievenshoek vandaan komt ?

Wellicht vinden wij een aanvaardbare verklaring in wat volgt.

In Haaltert is er eveneens een Lievensmeersch ; een Lievensstraete en een Lievensstraetje.

In een Penningboek uit 1571 lezen wij : "...omme zijne beesten van Branteghem te brengen tot in de Vossinck en de Lievensstraete deur den Lievensmeersch", en in een proces uit 1626 staat : "zuyt het Lievekensstraetken daarop voortijds placht te woenen eenen Willem Lievens...". Zoals trouwens heel veel voorkomt wordt de naam van het straatje, het veld enz. genoemd naar de familienaam van de eigenaars en/of aangelanden.

Is dit ook van toepassing te Heldergerem ?

Op het bewuste gehucht Lievekeshoek stond eertijds een hoeve, eigendom van Petrus Lievens (He 10/03/1796 - Ha 29/02/1876) en echtgenote Rosalia De Koster (He 12/10/1803 - 09/12/1842).

Hun zoon Donatus huwde met Catharina Van den Bruele. Ze weken uit naar Haaltert-Ede, doch het goed bleef eigendom van de fam. Lievens. Donatus had 3 kinderen : Jozef (9/3/1881) ; Leonie-Irma (16/06/1883) en Maria-Emilia (04/11/1886).

Maria huwde met Cyriel Van Overwaelle, afkomstig uit Mere, en dit zijn de ouders van Mevr. Julia Raes-Van Overwaelle, die zo vriendelijk was in te pikken op het artikel van A. Sonck en ons alle dokumenten ter beschikking stelde.

N.B. Bovenstaande visie is eveneens aangehaald in het artikel van William Minaert, Plaatsnamen te Heldergerem-Med. nr. 3-jg. 10-p. 21.

DOOD of OP STERVEN NA

Nogal wat specifieke dialectwoorden zijn de laatste decennia uit onze omgangstaal verdwenen of komen nog amper sporadisch aan bod.

Het verschijnsel heeft zijn begrijpelijke redenen : ofwel zijn bedoelde voorwerpen niet meer in zwang, d.i. zijn door onze moderne levensstijl overboord gegooid (toesj, jak) ; ofwel hebben sommige oude beroepen opgehouden te bestaan (boenjelēs, schèjerlasliep) ; ofwel zijn aldoude gewoonten aan de evolutie ten offer gevallen (goesjdiejel, knoll'n) ; ofwel, tenslotte, beantwoorden vele gebruikte Gallicismen (gedong, foersj, kont'nu, pries) en platvloerse uitdrukkingen (piss'n , stront, tett'n) niet langer aan ons beschavingspeil. Voeg daarbij het feit dat het overal opgangmakende Algemeen Nederlands de taalverfijning stimuleert waardoor dialectwoorden niet langer bestaansrecht behouden.

Met het oog op het streven naar meer Vlaams zelfbewustzijn kan men dit laatste toejuichen, ware't niet dat ons idioticon, onze ware "moeder"-taal, finaal verloren dreigt te gaan. En dat is dan weer jammer te noemen . Is het dialect immers niet een element van ons omgangsleven geworden ?

't Is waarom men aan de Universiteit van Gent reeds jaar en dag uitgebreid werkt aan het "Woordenboek van de Vlaamse Dialecten" (*) een reuze opgave die niet alleen het Vlaamse Land, maar ook Zeeuws- en Frans Vlaanderen in haar doelstelling betreft. Tientallen plaatselijke medewerkers zorgen er zodoende voor dat ons geëigend taalpatrimonium voor het nageslacht bewaard blijft. Vergeten we immers niet dat volkstaalelementen kostbare indicaties kunnen bevatten van de levenswijze, dus ook de geschiedenis van dat volk.

(*) Woordenboek van de Vlaamse Dialecten : dat uiteindelijk honderden bladzijden zal bevatten en daarom periodisch in afleveringen verschijnt. Drukkerij Michiels, Tongeren.

Maar bekijken we het even door een Haaltertse bril.

We hadden het in eerste aanleg over de dialectische benamingen van verdwenen voorwerpen. En daar heeft de School, om te beginnen, nogal wat in de pap te brokken.

- 'n "louë" (lei) : was een leistenen plaat, ter grootte van een open schrift, in een houten kader gevat, en waarop men schreef met

- nen "toesj" (griffel) : een stift, eveneens in leisteen, waarvan de sporen op de lei met wat speeksel en een vod (of de mouw) makkelijk weg te werken waren. Het woord "toesj" is niet van Franse oorsprong ; "touche" heeft vele betekenissen, behalve deze. In het schrift (de "kajee", cahier) schreef men in afwachting van de balpen (bic) met een stalen pen, gevat in

- ne "pennestok" (penhouder) ter grootte van een potlood, en de overtollige inkt droogde men op met

- ne "kladder" (vloeipapier)

Penhouder en griffel werden na afloop geborgen in

- e "kasken", een houten doosje van gepaste afmetingen, met aldanniet de nodige liggroeven en met schuifdeksel.

Gedurende de

- "alaport" (speeltijd), (van het Fr "à la porte = naar de deur) kon men spelen onder

- d'n "angaar" (overdekte speelplaats) Fr. "hangar" = loods.

Voor de "grote behoefte" ("groeëte kommissje") moest men naar

- d'"ouzejekes" (WC), en voor de 'kleine' naar

- de "pissien'n". (het Fr "piscine" = zwembad ; het woord zal wel iets te maken hebben met "piss'n" (nu "plassen"))

- "carnassière" betekent eigenlijk "weitas", een jagersattribuut, maar kom, het was toch een tas.

Op het einde van het schooljaar kreeg men zijn

- "billetēng" (bulletin) zijn rapport. (ë = e van "mes")

Van de School naar de Kerk :

- de "zwijsj" (suisse) in groot ornaat met staf en hellebaard en bandelier, paraderend tussen de rijen om de orde te handhaven, zegge : de jeugd aan banden te houden.

- "Berêchtink" (bediening) noemde men het toedienen van de laatste sacramenten aan een stervende. De priester, voorafgegaan door een misdienaar met draaglamp en handbel, droeg het Allerheiligste naar de zieke, soms in barre weersomstandigheden.

- "pesjonkel'n" was het verdienen van de aflaat van Portiuncula
 - "Donkere Mett'n" : noemde men de avonddienst op Witte Donderdag.
 - "Vroemës" (vroegmis) de eerste mis op zondag, om 6 uur.
- Ook de Kledij levert nogal wat reeds verdwenen of tot verdwijnen gedoemde dialectwoorden :
- "minne" (pels) door de vrouwen om de hals geslagen of op de mantelkraag gevestigd, tegen de kou.
 - "louëfrok" (trui). Sporters droegen "ne majoo" (maillot)
 - "zokken" : geen korte kousen (sokken) maar door de moeders zelf bijeenge-naaide oude lappen om een vaste en warme voet te geven in de houten klompen.
 - "Zjip" (jas), niet een "vest" want dat is een "onderzjip"
 - "slep" (slip) zo noemden de kinderen vroeger een hemd ; een deel voor een geheel, dus.
 - "Jak" : was een soort bloes, heel praktisch bij borstvoeding.
 - "Goriejel'n" (garelen), maar denk daarbij niet aan een paardetuig, het waren de bretellen van nu.
 - "Kappeline" : het favoriete hoofddekseel van (oude) vrouwen.
 - "Stoefferken" (lefdoeke), wat men nu wat voornameer "posjet" noemt.
 - "Mettekesknien'n" : maar dat was geen kledingsstuk, wel het totaalbeeld van blote knieën tussen korte broekspijpen en lange kousen.

En dan de Woning :

- "Achtelouës of achterleis" : de achter-uitgang van een gebouw
- "Blaffetier'n" : toezwaaiende vensterblinden om 's avonds de privacy te verzekeren.
- "Kassouëken" : het geplaveide wegeltje van de weg naar de voordeur
- "Plankirken" : een strook gekleurde tegels vóór het gebouw over de volle lengte van de voorgevel.
- "Vertrek of Fetrek" : de WC van vroeger dagen, steeds buiten het hoofdgebouw, want er was geen doorspoeling.
- "Schof" : lade van een kast
- "Kinkee" (Quinquet) : staande petroleumlamp
- "Lambelsj" : (Lampe Belge) hangende petroleumlamp
- "Bērd" : populaire benaming voor de eettafel.
- "Bērrebank" : gemetseld tafeltje voor de vaat
- "Mansarde" : zolderkamertje.

Dan de Oude Beroepen :

- "Joeper" (poelenier) : leurhandelaar in kippen en konijnen en die van deze laatste ook de vallen opkocht.

- "Schèjlerlasliep" (schaarslijper) : die periodisch in de straat verscheen om afgebotte scharen weer als nieuw te slijpen.
- "Tjoek-tjoek" : meestal een kleurling leurend met kledingsstoffen (gestolen, zeiden de kwatongen)
- "Boenjelës" (baker) een doorgaans reeds oudere vrouw die de boorlingen ging verzorgen, o.a. inbusselen (boenjel'n)
- "Smesj" (smidse) : werkplaats van de smid
- "Moelje" (kneedtrog) : waarin de bakker met de handen het deeg bereidde. Vervolgens de aloude Gewoonten :
- "Goesjdiejel" (Godsdeel) : op oujaarsavond de geroepen nieuwjaarswens van de armelui (vooral kinderen) aan de deur van de rijken.
- "Ontsteken" : om de lange winteravonden door de komen brachten de mannen een bezoek aan de bureu waar ze hun pijp "ontstaken"
- "Knoll'n" : als de aardappelen van de boer geroid waren mochten de kinderen van de minstbedeelden de niet opgedolven knoll'n voor eigen gebruik opsporen.
- "Oeëst'n" (oogsten) : ook na het scheren van een graanstuk mochten ze de verloren halmen verzamelen en meenemen.
Maar vooral op stuk van Eten en Drinken is er heelwat verloren gegaan.
- "Bitterpèjen" (cichoreiwortelen) : die gesneden en gebrand werden, zo bekwam men de beruchte
- "Peesjiek" : zo gezocht door de schoolknappen ofschoon bitter van smaak, want eens gemalen werden het
- "Pejen" (cichorei) voor bij de koffie.
- "Bisj" was de kindernaam voor "vlees",
- "Potjekaad" voor ijsje, en
- "Smokkel" voor "snoep"; "smokkelen" heeft dus twee heel verschillende betekenissen.
- "Slap" was afgeroomde melk,
- "Gebrokt" koude gesuikerde melk met brokjes brood (fris in de zomer).
In de plaats van brood nam men vaak
- "Mastell'n" : ronde broodjes met een putje in 't midden.
- "Krol" was de volksnaam voor 'n lange braadworst in spiraalvorm.
- "Kërrebitjes" : kleine ronde koekjes met tientallen op een vel papier gedropt.
- "Kapper" : een drinkglas op voet
- "Zjefken" : glas bier van 16,5 cl.
- "Zenje" : gift van allerlei varkensvleeswaar aan familie en vrienden door iemand die zijn zwijntje had geslacht.

- "Matersnest" : verborgen verzameling appels en peren die rijp (mater) moesten zijn voor de winter.
- Ook uit het jargon van de kinderspelen onthielden we volgende benamingen :
- "Louëmoëreken" : tarwehalm met steeltje van circa 15 cm, dit laatste met lijm bestreken, voor de vogelvangst (men raadt zo hoe het werkte)
- "Bollekèt" (stuiter) : een dikke knikker om mee te gooien,
- "Meibol" : knikker.
- "Pijpinken" (in Denderhoutem : perkenhinken) dus hinken in perken terwijl men een
- "Pijplakker" (stuk hout of steen of glas) voor zich uit schopte
- "Kallewip" : stokje van zo'n 10 cm lang met scherpe uiteinden waarop men met een langere stok sloeg om het te doen opspringen en het met dezelfde stok zo ver mogelijk weg te slingeren.
- "Mik" : gaffeltakje met elastiek (rekker) aan beide uiteinden om projectielen (steentjes, knikkers) weg te schieten.
- "Pitjeschiet'n" : met knikkers naar putjes in de grond.
- "Lo-steken" : ook "piepsteken" of "wegstekertje" genoemd.
- "Anoe" : (à nous = aan ons) : riepen de voetballers als de bal in eigen voordeel over de zijstreep ging.
- Tenslotte nog enkele woorden buiten categorie :
- "Froefroe" : effen haarsnit op het voorhoofd.
- "Kopken" : postzegel (omdat er altijd een "kop" op afgebeeld stond).
- "Flokaat" : kurk voor alle gebruik,
- "Manekes" : prentjes in boeken en kranten,
- "Mil" : rulle aarde op veldwegeltjes waarin kinderen zo graag speelden,
- "Spreekmasjien" : de grammofoon van toen,
- "Mateer" (matière) : etter uit wond,
- "Wouëm" : stel om kinderen te leren lopen, uit wijmen gemaakt,
- "Vindiejel" : 1/8 kg,
- "Moezegat" : gat onderaan in de muur waardoor het schuurwater uitgedreven wordt
- "lavouër" : stroper
- "zjizjip" : (van : jujube) zwart, taai snoepje gemaakt van gom, suiker en oranjebloesemwater (volgens van Dale)
- "kizzelkes" : uitgebakken stukjes spek
- "kroetjes" : uitgebakken stukjes brood
- "makrong" : koekje van meel en suiker op papier vastgebakken (zeg maar : groot "kerrebitje")

- "Konseir" : noemde men vroeger ook een toneelvoorstelling,
- "Gesdojker" : stront in de vrije natuur,
- "Abiel" : gauw.

En met dit laatste, vroeger zo vaak gehoorde woord sluit de bloemlezing. Voor de jeugd zullen vele van deze "bloemetjes" Chinees klinken, maar ouderen hebben er wellicht nostalgieke herinneringen aan uit hun kindertijd. Wellicht ook schieten hun nog andere specimens uit hun vroeger volks vocabularium te binnen.

Gilbert REDANT.

UIT HET KERKARCHIEF VAN KERKSKEN

In 1891 waren er 43 eerste communicanten in de parochie

Karel De Neve	Octavie Schollaert
Arsenius De Roeck	Clement Van Londersele
Gustaaf Meganck	Maria Lievens
Jan Wellekens	Josephine V.D. Haegen
Alfons De Vuyst	Maria Gees
Gustaaf Schotte	Odile Keymolen
Alfons Triest	Justine Callebaut
Romain De Kegel	Renilde Roelandt
Aloysius Schouppe	Hortence Lerminiaux
Jozef Sienaert	Maria Rottiers
Jan Bapt. De Luyck	Adeline De Schrijver
Louis Welleman	Hortence V.D. Brempt
Dominique Buyl	Maria Ruysinck
Emiel De Pelsmaeker	Clemence Ruysinck
Albien De Pelsmaeker	Mathilde De Pril
Charles Keymeulen	Marie De Pelsmaeker
Albien De Rijck	Mathilde Vanden Eynde
Amedeus De Clercq	Leonie De Pauw
Xaveer Vanden Storme	Delphine De Mulder
Alfons De Meerleer	Emilie Buyl
Felix Spitaels	Maria Gees
Frans Eeman	

Op 29 juni 1893 werden 77 meisjes en 86 jongens gevormd door Monseigneur Stillemans. Dezelfde dag werd de nieuwe kerk ingehuldigd, gebouwd onder Eerw. Heer Pauwels, pastoor en Mr. Leander Meganck, Burgemeester.

Uit het aantal missen dat "besteld" werd in 1891 blijkt dat er heel wat godsvruchtige zielen woonden in Kerksken.

- 25 missen voor Petrus de Rijck en overleden ouders
- 4 missen voor Theodoor van Cromphaut
- 3 gezongen missen voor Judocus v. Wassenhove en zijn huisvrouw Rosalie van der Hoeven
- 14 missen voor Louis de Sadeleer, zijn huisvrouw en kinderen
- 2 missen voor Jan Stephaan Roelandt
- 20 missen voor Petronella Van Vaerenbergh
- 6 missen voor Jozef Taelman, zijn huisvrouw en overleden dochter Josephine
- 5 missen voor Amandus Van Cromphaut
- 5 missen voor Jan Meganck
- 2 missen voor Theresia Vanden Berghe
- 20 missen voor Eleonora Van Oudenhove
- 30 missen voor Justina van Londersele en haar overleden vader
- 8 missen voor Maria De Mol en ouders
- 6 missen voor Ambrosius Van Melkebeke
- 40 missen voor Barbara De Vuyst

R. Lievens.

HUIZE GLORIEUX TE HELDERGEM

Kunt U zich nog een beeld vormen van het klooster van Heldergerm van vóór 50 jaar ?

Eens voor de ingang gekomen kon men op de voorgevel lezen "Zusters van Barmhartigheid". Er waren verscheidene religieuzen, waarvan enkele in het onderwijs stonden, andere verzorgden de ouden van dagen en de boerderij werd ook niet vergeten.

Toen het gebouwencomplex in een nieuw kleedje werd gestoken verdween ook boven de ingang "Zusters van Barmhartigheid". Mooier kon het niet zijn zo midden van de dorpskom. Maar wat gebeurde er langzamerhand ? Stilaan weken de leerlingen uit naar andere scholen.

De zusters gingen weg, onderwijzeressen bleven zitten met de rest. Het kloostergebouw moest dienst doen voor een ander doel. Vooraan verscheen op zekere dag een groot bord waarop men las "Het Witte Huis". Af en toe zag men daar groepen komen voor één of meer dagen om dan van hieruit weer te vertrekken naar de ontwikkelingslanden.

Ondertussen liepen de scholen leeg, geen kinderen meer die naar en van de school kwamen. Het leven in het dorp was weg. Op zekere dag kwamen hier vier religieuzen het klooster bewonen. Misschien komt er weer wat leven in de brouwerij met hun komst. Een nieuw bord verscheen in de voortuin

Nu vraagt U zich af, wie is die Glorieux ? Wel, hierna vertellen we de levensloop van die zekere Glorieux in grote trekken en meteen zult U begrijpen waarom deze herdoop van het klooster.

In St.-Denijs (Dottenijs) bij Kortrijk stond de boerderij van Stefanus-Jozef Glorieux en Roza Buysens (Hoeve "De Rode Duiventil"). Daar werd op 3 mei 1802 Stefanus Modestus Glorieux geboren (2de van de negen kinderen van het gezin).

Zijn naam Stefanus - naar de naam van zijn vader

Modestus - naar de naam van zijn peter Modestus Buysens (broer van zijn moeder Roza) door wie hij gedoopt werd.

In de huiselijke kring noemde ze hem Etienne.

In 1815 na de lagere school doorlopen te hebben, vertrok hij naar het Klein Seminarie van Roeselare.

In St.-Niklaas ging Stefaan, toen 17 jaar, zijn humaniora doormaken, om tenslotte in 1821 zijn intrede te maken in het Groot Seminarie te Gent.

Op 28 mei 1825 werd hij priester gewijd te Mechelen.

27 juni 1825 - hij was toen 23 jaar, werd hij onderpastoor benoemd van de St.-Hermes parochie te Ronse. Hier zou zijn eerste werkterrein zijn.

Leerlingen die priester wilden worden moesten in 't geheim les volgen omdat er tegenwerking was van Willem I (Hollands Tijdvak). Hij was er

5 jaar onderpastoor. Er heerste een geweldige armoede in Ronse. Van 13.000 inwoners moesten er 6.000 leven van aalmoezen van de medeburgers. Men kon zeggen : Ronse liep vol bedelaars.

Op 20 november 1830 opende hij een college met 18 leerlingen in een oude pastorie (gekocht op 27 juli 1830 door een zekere juffrouw Antonia De Poorter van Gent).

Op 25 november van hetzelfde jaar werd hij ontboden bij Mgr. Van de Velde. Deze beloonde hem met de benoeming van Bestuurder en Stichter van het ontworpen Gesticht en zo is de congregatie opgericht.

Hij had ook een werkhuis - bedoeling de armen aan 't werk te kunnen zetten en de bedelarij weg te cijferen.

De bijzonderste activiteit was de weefnijverheid.

Hij trachtte de jongeren naar mis en zondagsschool te lokken. Daar kregen ze soep en boterhammen.

Koning, ministers en bisschoppen gaven hem steun - 1833 was dat + 7.000 fr.

In april 1835 kreeg hij een brief van Mgr. Van de Velde - deze betichtte hem van te ver te gaan in zijn ondernemingen, maar de deken, die de werken van de stichter volgde, stond aan zijn zijde.

Eindelijk gaf de bisschop zich gewonnen.

Ondertussen hadden op 19 augustus 1835 reeds zes broeders hun plechtige inkleding gedaan in de St.-Hermeskerk te Ronse. In zijn nieuwe schoollokalen kon hij reeds 200 kostscholieren opnemen en onderwijzen met behulp van een aantal leraren, 3 geestelijke en 4 broeders onderwijzers.

Juffrouw Antonia De Poorter (reeds eerder vermeld) nam voor 30.000 fr. lasten over van zijn gesticht.

Bij de eindejaarsrekening was er een tekort van 1.682,5 fr.

Eind 1835 werd hij benoemd tot coadjutor van de Deken der primaire kerk van St.-Hermes.

1836 was een jaar waarin de stichting van veel vestigingen van Broeders plaats vond.

In 1838 stierf Mgr. Van de Velde. Zij opvolger was Z.E.H. Delebecque die zeker en vast geen goede vriend zal zijn van E.H. Glorieux.

Van 1838 tot 1839 wou Glorieux het college vergroten : vier vleugels, waarvan één voor de zusters.

Doch door kwaadsprekerij keurde het Belgisch Episcopaat deze zaak af.

Hij wordt ontheven van zijn bediening als coadjutor.

Ondertussen werden op andere plaatsen veel nieuwe scholen en gestichten geopend door toedoen van E.H. Glorieux.

25 juni 1842 werd E.H. Glorieux benoemd tot pastoor van St.-Maarten.

E.H. Philips werd benoemd tot medehelper in het bestuur van zijn klooster, tot 1844. Laatstgenoemde werd pastoor benoemd en werd vervangen door E.H. Colle, die door verzorging der zieken typhus opliep en later aan de gevolgen van deze ziekte stierf.

September 1843. Brand in het klooster, ontstaan in de bakkerij. Het brandde totaal af.

Opnieuw kamen een hele boel beschuldigingen tegen hem, onder andere :

1. dat hij de parochie verwaarloosde tegenover zijn klooster
2. dat hij zijn Broeders niet voldoende onderricht gaf
3. dat hij te veel schulden maakte (153.000 fr.).

De eerste twee waren zeker niet waar, gezien de werken en de verwezenlijkingen in zijn parochie gerealiseerd. Hierdoor natuurlijk de schuldenlast.

Op 4 augustus 1846 onthief de bisschop hem van zijn ambtsbediening. Hij mocht zich alleen bezig houden in zijn klooster en dan nog in beperkte mate. Dit stoorde Glorieux zeker niet, hij werkte maar onverdroten verder. De bisschop ging nog verder. Glorieux moest kiezen tussen Algemeen Overste

of pastoor van St.-Martinus. Hij koos voor het eerste en ging bij de Broeders inwonen tot groot ongenoegen van E.H. Colle.

21 februari 1848. Glorieux neemt ontslag als Algemeen Overste van de Congregatie der Broeders van Goede Werken en van de Congregatie der Zusters van Barmhartigheid, dit na beschuldiging van zijn geestelijke kinderen.

Toch bezielde hem weer grootse plannen.

Hij wou een vereniging of maatschappij vormen van edelen en rijken. Hij wou van hen geld om landhoeven te stichten en dit lukte gedeeltelijk.

Te Sulsique stichtte hij een oudemannenhuis en een oudevrouwenhuis, maar hij moest Broeders hebben en dat weigerde H. Colle hem. De schuldenlast vergrootte en de bisschop greep in. Bij notariële akte moest hij al zijn goederen aan de Broeders en Zusters van Ronse afstaan - inbegrepen lasten en schulden (Gent, 14 december 1852). Samengevat, het verleden van Glorieux : hij beoefende de armoede uit liefde voor zijn medemens.

Hij liep meer dan eens met gescheurde en gelapte kleren. Op zekere dag zegden de Broeders onder elkaar : "Hadden we maar een goede melkkoe, dan hadden we wat meer te eten". Hij vertrok naar St. Denijs en kreeg van zijn ouders de beste melkkoe mee waarmee hij in de vroege morgen om 4 uur in Ronse aankwam.

Op 8 augustus 1851 stierf zijn vader Stephanus Jozef op 83-jarige leeftijd te St.-Denijs.

Niettegenstaande zijn onbegrensde werklust werd hij verzocht te stoppen op 14 december 1852 (wegens schulden). Hij werd dan op 15 december 1852 benoemd tot Directeur van de Zusters Maricolen te Dendermonde.

(Wordt vervolgd).

Albert De Neve.

Bron : "Aan de Zelfkant van het Leven" Lammertse J. Heiloo, 1947

WAT WERD ER BEHANDELD IN DE 11e JAARGANG 1991 ?

DENDERHOUTEM

Huylebroek Edgard	- Het Denderhoutems "Dousjen muziek"	nr. 2
	- Een soldatenkwitantie 1867	nr. 3
	- Een Denderhoutemse arbeider in de vreemde schrijft naar huis	nr. 3
Pipefax	- Peer Klok	nr. 3

HAALERT

De Loose Willy	- St.-Gorikspuit	nr. 1
	- Het toneelleven in Haaltert	nr. 1
	- Uit de oude doos (klasfoto 1928)	nr. 2
	- In de Kloet (oude herberg)	nr. 3
Meganck Marc	- Grafsteen Ingelbertus	nr. 3
	- Archeologische Inventaris - deel IV (Synthese van de onderzoeksresultaten)	nr. 2
	- Archeologische Inventaris - deel V	nr. 4
Redant Gilbert	- Ons Idioticon onder de loep	nr. 3
Van Cromphaut Omer	- Hof Stoys (Hof ten Haze)	nr. 2

HELDERGEM

Sonck Albert	- Herinneringen aan Heldergem	nr. 1
	- idem	nr. 2
	- idem	nr. 3
	- idem	nr. 4

KERKSKEN

Lievens Robert	- Wetenswaardigheden (vroedvrouw - doop)	nr. 1
	- Genootschap H. Franciscus Xaverius	nr. 4
Temmerman Paul	- Het gemeentehuis van Kerksken	nr. 1

LIDMAATSCHAP REEDS HERNIEUWD ?
DOE HET NU !

200 fr. gewoon lid - min. 300 fr. steunend lid

Rek. nr. 439-5083061-63 Heemk. Kring - Haaltert